

Derol Pol yahde he himbe Rooma

Habaru dow derol ngool

Pol, lilaado Iisa *Almasiihu winndi derol ngool yahde he goondinbe Iisa *Almasiihu wonbe nder huɓeere *Rooma. Daliila arano binndol maggol woni anniya mo o woodi ngam warde semm-bindinde goondinbe tawaabe *Rooma. Daliila didaɓo on woni, omo hidi tokkirde *Rooma, o yeha o gollowa Espaniya. O haalana be duu ko o wadi anniya yaldude balla ka goondinbe *Ursaliima kawrana. Nder derol ngool duu, Pol hollii ko goondinol Iisa *Almasiihu kam hisinta nedɗo. Downtanaade tilsinooje *Tawreeta tan hisintaa nedɗo. Himbe, forba Alla hokki be kisinam (Rooma 3.23-24 ; 6.23).

Ko winndaa nder derol ngool :

Cannooje e dartinaaku yuwngu to Alla (1.1-17)

Hakke himbe fuu e haaju kisinam (1.18-4.25)

Mbuurnam kesam daliila Iisa Almasiihu (5.1-8.39)

Ko Alla nufanii Isra'el (9.1-11.36)

Mbuurnam dam goondinbe Iisa kaani gafa (12.1-15.13)

Cannooje e haala Pol cakitiika (15.14-16.27)

¹ Miin Pol, maccuɗo Iisa *Almasiihu, mo Alla noddi ngam laatoo lilaado makko. Miin mo Alla subii, waajoo *Habaru lobbo filla dow Iisa *Almasiihu winndi derol ngool. ² *Habaru lobbo mo mbaajotoomi oo woni habaru mo illa

fil'ajal Alla fodaninoo en nder dewte ceniife har kundule annabiife mum. ³ Habaru oo walaana no haala dow Biyiiko, Iisa *Almasiihu Joomiraawo meeden, mo har bii-aadamaaku wurtaakina nder lenyol Daawda. ⁴ Amma har *Ruuhu Ceniifo tabbintinaama ko o *Bii-Alla, wakkati mo nder baawde *Ruuhu Ceniifo o ummintina he maayde. ⁵ Alla barkindini kam wadi kam lilaado dow innde Iisa *Almasiihu heba be kanaa *Yahudankoofo fuu ngoondina mo tokka ko o wi'i dum'en. ⁶ Onon, be Alla noddi warta tokku be Iisa *Almasiihu, onon duu, ofon limtee nder maabe. ⁷ On fuu wonbe *Rooma, be Alla horsini, noddi dum'en ngam ngartaa himbe mum, mido sanna on. Alla *Baabiraawo meeden, he Iisa *Almasiihu Joomiraawo meeden hokka on jam e moyyere.

Pol haabi sanne hi'aay goondinbe Rooma

⁸ Duuniyaaru fuu nani filla goondinol moodon. Ngam majjum wadi, mido yetta Alla daliila Iisa *Almasiihu ngam moodon. ⁹ Alla, mo ngol-lananmi he berne am fuu, nder waaju *Habaruu lobbo, habaru Biyiiko, no anndi ko nder du'aa'u am fuu, mido miccitu he moodon. ¹⁰ Mido eela Alla, nde hidi, jabi hoynana kam laawol no mi warirta to moodon. ¹¹ Mido hidi hi'ude on sanne ngam mi walla on kebon kokkal ngal *Ruuhu Ceniifo hokkata heba cemmidoon. ¹² Kaden, mido hidi mi tawee hakkune moodon faa cemm-bindinodiren nder goondinol ngol kawtufen ngool.

¹³ Banndiraabe, mido hidi paamon ko mi siryake kile keewde ngam warde to moodon

amma faa warde hannden mi hebaay laawol majjum. Midɔ hidɩ golle am ngadɩ barke hakkune moodon hano no de ngadiri barke hakkune woɓɓe. ¹⁴ Waajibi non, teddorgal yahde to himɓe fuu no dow gi'al daane am. Teddorgal yahde to tawaabe nder hubeere naa nder ladde, teddorgal yahde to jannɗube he ɓe njanngaay, dɩm fuu no dow am. ¹⁵ Ndenne, daliila kujje dee fuu wadi, midɔ hari warde waajaade on *Habarɩ lobbo oo, onon tawaabe *Rooma.

Baawde Habaru lobbo

¹⁶ Waaju *Habarɩ lobbo hanaa semteene non to am, ngam *Habarɩ lobbo oo woni baawde Alla jottinooje goondindo fuu he kisinam. Arannde nii *Yahudankooɓe, nden ɓe kanaa *Yahudankooɓe. ¹⁷ Ngam *Habarɩ lobbo wannɗini dartinaaku yuwngu to Alla keɓeteengu daliila goondinol tan. Ngam nii woni no dɩm winndiraa wi'aa: *Jom dartinaaku wuuran daliila goondinol mum.**

Jikku boppudo Alla

¹⁸ Illa dow, Alla wannɗini tikkere mum ngam ɓiɓɓe aadama ngadi hakke, iɓe nder gadol oonyaare. Har oonyaare maɓɓe duu iɓe kaɗa goonga wannɗude. ¹⁹ Nde goonga, ko nedɗo waawi anndude dow Alla fuu no laabani ɓe. Alla he hoore mum holli ɓe dɩm. ²⁰ Goonga non ko woni he makko fuu hitere waawaa hi'ude dɩm. Amma illa fudɗorde o holli ko kam no Alla. O holli baawde makko dow ko o tagi fuu. Ngam majjum wadi nde nii dɩm taykaama, dɩm

* **1:17** 1.17 Habakuk 2.4

daaraama be ngalaa ko be mbi'a. ²¹ Baa nii ko ibe anndi Alla, dum fuu wadfaay be njetta mo, be teddina mo no foti o teddiniree. Be tokkitii taykaaki meere faa be mbini, ko'e maɓbe mbaati, berde maɓbe duu niɓɓi. ²² Ibe mbi'a ko kam'en no jom'en hakkillo, jaa be haanjaabe. ²³ Fadde maɓbe rewude Alla jom teddungal, Duumiido faa abada abadin, tooruje gadaade nder nanndi nedfo maayoowo, naa pooli, naa dabbaaji, naa bolle, be tinni ibe ndewa. ²⁴ Ngam majjum wadi Alla duu acci be tokki muuyde berde maɓbe tunnude faa be pekiti balli maɓbe he tuuni jeenu. ²⁵ Be mbattiti goonga Alla he fewre. Be teddini ko tagaa dum, be ndewi dum. Be mboppi Tagudo huune fuu oon, potudo yetteede faa abada! Teddungal laatanoo mo faa abada abadin. Aamiin! ²⁶ Ngam majjum Alla acci, be tokka muuyde berde maɓbe, be ngada ko wadude ko semtini. Rewbe maɓbe acci ko dagii, ko anndanoo, kam woni debbo hawra he gorko, rewbe maɓbe hakkune mum'en tefodirta. ²⁷ Non duu worbe maɓbe acci ko dagii ko anndanoo, kam woni gorko hawra he debbo, worbe maɓbe hakkune mum'en tefodirta. Nii wadi ko be poodani ko'e maɓbe kiite potufe dey-dey he golle maɓbe nyiddude. ²⁸ Ko nii be calii wondude he anndal Alla, Alla duu accidi be he hakkillooji maɓbe benbaadi di ngalaa fuu nafakka gom, be ngadi ko haanaa wadeede. ²⁹ Ibe keewi iri rafi dartinaaku fuu, iri haasi-daaku fuu he ir caɗal fuu. Ibe keewi borondi, suuno, ittodirol yonki, he habdo. Ibe keewi yoyre he iri laru fuu, nyo'oore bonnoore innde

he rafi herseene. ³⁰ Ibe mbi'odira haalaaji bonfi, be waybe Alla, be toonyotoobe, be yettoobe ko'e, be hidube innde. Ibe nyenyi nder gadol bone. Ibe murta he saaroobe mabbe. ³¹ Be ngalaa basiira, haala mabbe yottataako, be koolnaaki, be ngalaa yurmeene fuu. ³² Baa nii ko ibe anndi ko Alla wi'i wadoobe iri gollleeji di fuu maayde woni mbaka mum'en, be accaay wadude ko boni. Ibe njardii duu he wadoobe ko boni.

2

Filla kiite Alla

¹ Ko nii wadi bii-aadama fuu no woodi andal dow dartinaaku Alla, ndenne aan peloowo godfo, baa nii a moy non, walaa fuu no cop-tirtodaa. Ndenne, nde a felii godfo, a libi hoore maa ngam aan he hoore maada ada wada kujje dee. ² Eden anndi ko kiite de Alla tayi fuu no poti dey-dey he wadoobe golle bonde. ³ Aan peloowo wadoobe golle bonde, tawi duu aan he hoore maada ada wada ir majje, he giide maada ada miila ko a hisan kiite Alla naa? ⁴ Naa a yawi duudal moyyere Alla, munyal makko, he ko o yaawaa bonude he maada? Ndenne a anndaa ko moyyere Alla no wada tuuba? ⁵ Amma tiidal nyiraaku he berne baleeraaku maada wadi kawrandaa hoore maa kiite gonde no ndoomi ma nyannde fuu tikkere Alla wanngi. Nyalaane ndee nder mum kiite makko dartiide wanngintee. ⁶ *Alla yoban nedfo fuu dow golle mum.** ⁷ Tittinkiniibe

* **2:6** 2.6 Jabuura 62.13

ngolli ko woodfi ngam tefude teddungal, darja e mbuurnam nduumiidam, bee ngoni be Alla hokkata laawol wuurdude he mum faa abada abidin. ⁸ Amma hidube ko'e mum'en tan calii goonga, peñi he wafude bononda, tikkere he mone ngoni mbaka mabbe. ⁹ Torra he billaare ngoodani gadoowo ko boni fuu. *Yahudankoobe artiree ginan, nden ko be kanaa *Yahudankoobe tokkinee. ¹⁰ Amma darja, teddungal e jam ngoni mbaka gadoowo ko woodfi fuu. *Yahudankoobe artiree ginan, nden ko be kanaa *Yahudankoobe tokkinee. ¹¹ Ngam Alla walaa hedran-hedran.

¹² Nedfo fuu wadi hakke ngam anndaa ko winndaa nder *Tawreeta, joomum no hiitete kiite maayde baa nii ko anndaano *Tawreeta. Nedfo fuu anndi ko *Tawreeta wi'i, dey wadi hakke, no wafantee kiite dey-dey dow ko *Tawreeta wi'i. ¹³ Hanaa nanube ko *Tawreeta wi'i ngoni jom'en dartinaaku yeeso Alla, amma tokkuba ngolli ko nde wi'i, kam'en ngoni jom'en dartinaaku yeeso Alla. ¹⁴ Mo hanaa Yahudanke, baa nii anndaa ko *Tawreeta wi'i, nde nii wadi ko *Tawreeta tilsini wafee nder rafi anndal mum, too dum no holla ko joomum no anndi ko haani wafeede, baa nii ko anndaano ko *Tawreeta wi'i. ¹⁵ Ko o wadi dum no holla ko *Tawreeta wi'i fuu no winndaa nder berne makko. Hanaa nder berne makko tan, idum winndaa duu nder berne nedfo fuu mo hanaa Yahudanke. Berde mabbe no kolla ko dum goonga ngam wakkatiji gom miilooji mabbe no pela be, wakkatiji gom duu idi lamna be. ¹⁶ Ngam majjum wadi hano no *Habaruu lobbo mo ngonmi mido waajoo wi'iri dum, non dum laatoytoo nyannde Alla tokkirta har Iisa

*Almasiihu hiito ko suudfi fuu nder berde himbe.

Jonnde Yahudankoobe he Tawreeta

¹⁷ Aan, bi'owoo aan he hoore maa, a Yahu-danke. Aan mo wakkili hoore mum he *Tawreeta, aan piyoowo gabaare dow kawtal mum he Alla. ¹⁸ Aan anndudo muuyde Alla, aan mo nder nawtoraade he ko *Tawreeta wi'i waawi subaade ko woodi. ¹⁹ Aan tabbintindo ko ada waawi dowi bumdo, aan tabbintindo ko a jeyngol ngam yeynanande wonbe nder nimre. ²⁰ Aan ekkintinoowo be ngalaa anndal, jannginoowo sukaaabe ngam ada jogii goonga he anndal kuufungal tawaangal nder *Tawreeta. ²¹ Aan ekkintinoowo wobbe, a ekkintintaa hoore maada. Ada fooda noppi himbe to be mbujju, amma aan he hoore maada ada wujja. ²² Ada fooda noppi himbe ngam to be jeenu, amma aan ada yeena. Ada harmini tooruuje, amma ada wujja nder cuudi majje. ²³ Ada fira *Tawreeta gabaare, amma a downtantaako ko nde wi'i. Ndenne, a hokkaay Alla teddungal mum. ²⁴ Ngam no winndaa wi'aa : *Daliila moodon wadfi ko be kanaa *Yahudankoobe no mbonna innde Alla.*†

²⁵ Tabbat juulnol no nafee, nde nii a downtaniido ko *Tawreeta wi'i. Amma nde nii a hanaa downtaniido ko *Tawreeta wi'i, baa nii ko a juulnaado, aan he mo juulnaaka fuu no go'o. ²⁶ Alal misaali mo juulnaaka gom no downtanoo ko *Tawreeta wi'i, Alla daarata joomum hano no juulnaado naa? ²⁷ Mo juulnaaka oo, downtaniido ko *Tawreeta wi'i oo,

† **2:24** 2.24 Esaaya 52.5

kam wadante kiite. Aan juulnaado, jogiido *Tawreeta mubbo binndaado amma no murta he ko *Tawreeta wi'i. ²⁸ Yahudanke goonga e goonga hanaa mo dow banndu mum tan hollata ko kam no Yahudanke, kaden juulnol goonga e goonga hanaa juulnol ngol wadatee dow banndu gorko. ²⁹ Ndenne, Yahudanke goonga e goonga woni laatiido Yahudanke nder berne mum. Juulnol goonga e goonga woni juulnol ngol *Ruuhu Alla wadata nder berne neddo. Juulnol ngool yuwaay nder tilsinooje binndaade. Ir neddo oo Alla manata dum, hanaa bii-aadama.

3

¹ Ndenne, nde nii woni no wada, nafakka kaye Yahudanke woodi ? Dume juulnol nafiri ?
² Nde en etii en ndaari nder laabi keewdi, ko Yahudanke burdi mo hanaa Yahudanke no duudi. Misaali sedda gom nii, *Yahudankoobe Alla halfini haala mum. ³ Goonga non, wobbe nder mabbe kolaaki Alla, amma baa nii ko be koolaaki mo, dum waawaa bonnude fuy nder ko Alla no kolniido. ⁴ Ndenne, neddo fuu faama ko Alla woni goonga, himbe ngoni fenoobe. Hano no dum winndiraa wi'aa :

Aan Alla nde a haali,

neddo fuu no anndi ko a haali goonga.

*Nde a felaama duu, aan hepta goonga.**

⁵ Nde nii rafi dartinaaku meeden no laato laawol tabbintinol dartinaaku Alla, ndenne dume woodi ko mbi'eten kaden ? Nde nii Alla jippinii tikkere mum dow meeden, en mbi'an ko o hanaa jom dartinaaku naa ? Ko mi wi'i dum no miiloo

* 3:4 3.4 Jabuura 51.6

bii-aadama. ⁶ En mbaawaa wi'ude d'um he Alla, ngam nde nii Alla hanaa jom dartinaaku, noy o hiitorto duuniyaaru? ⁷ Nde fewre am walli himbe ngi'a goonga Alla yaasin laabdo, nde nde wadi be teddina mo, ndenne d'ume wadi hannden mido hiitee hano mi gafoowo hakke? ⁸ Nde nii non, sey tinnoden nder wadude ko woodaa ngam d'um laato laawol wurtinde ko woodi. Goonga non wobbe no mbi'an ko en mbi'iri nii amma d'um hanaa goonga, d'um kuddi tan. Ir himbe bee no ngadantee kiite dey-dey golle mum'en.

Jom dartinaaku fuu walaa

⁹ Enen *Yahudankooɓe, d'ume mbi'eten? Eɗen buri be kanaa *Yahudankooɓe naa? Too, en buraa be baa fuy! En artiino en mbi'i ko Yahudanke he mo hanaa Yahudanke fuu no nder maccangaaku hakke. ¹⁰ Hano no d'um winndiraa wi'aa :

Jom dartinaaku walaa, baa gooto.

*¹¹ Walaa gooto, goodudo faamu,
naa gooto tefoowo yeeso Alla.*

¹² Be fuu be mbinake

Be fuu be mboni.

Walaa baa gooto gafoowo ko woodi.

Baa gooto walaa.†

*¹³ Kunndule mabbe no nanndi he annyeeje
omtiide.*

Ibe nawtoro demle belde ngam hiilude himbe.

Toni mabbe no keewi tooke hano firsoori.‡

† **3:12** 3.10-12 Jabuura 14.1-3 ; 53.2-4 ‡ **3:13** 3.13 Jabuura 5.10

14 *Kunndule mabbe no keewi kuddi he haalaaji mettudi.*§

15 *Koyde mabbe no karganoo rufude yiyam.*

16 *To be pa'i fuu, bononda e mettorgal berne no tokki be,*

17 *be anndaa laawol wadude jam.**

18 *Kulol Alla walaa nder berde mabbe baa sedfa.*†

19 Eden anndi huune fuu ko *Tawreeta wi'i, nde wi'aanaa dum na ngam wonbe no downtanoo ko nde wi'i. Nefdo fuu waawaa wi'ude ko kam wadaay hakke. Ndenne, himbe fuu no kaani paama ko kam'en ngadi hakke yeeso Alla. 20 Walaa tokkudo ko *Tawreeta wi'i daaroyteedo jom dartinaaku yeeso Alla, ngam no tokki *Tawreeta. *Tawreeta wadataa nefdo jom dartinaaku amma nde hollataana himbe dume woni hakke.

Kebol dartinaaku har goondinol

21 Alla wanngini hannden laawol kebol dartinaaku mum. Dartinaaku nguu hanaa har *Tawreeta, ngu hebirtee baa nii ko *Tawreeta he dewte annabiibe ceedanake ngu. 22 Dartinaaku yuwngu to Alla nguu no hebee daliila goondinde Iisa *Almasiihu. Nefdo fuu goondini *Almasiihu, Alla wartiran dum jom dartinaaku. Alla walaa hedran-hedran. 23 Himbe fuu ngadi hakke, be fuu be mbaawaa kebi dartinaaku Alla. 24 Amma joonin Alla wartiri nefdo meeden fuu jom dartinaaku daliila moyyere nde o wadani en forba. Hakke nefdo meeden fuu moytaama

§ 3:14 3.14 Jabuura 10.7 * 3:17 3.15-17 Esaaya 59.7-8 † 3:18 3.18 Jabuura 36.2

yeeso makko nder barke dimɗinol ngol *Almasiihu waɗani en. ²⁵ Alla lili mo ngam o laato *sadaka heba nedɗo fuu goondini mo hakke mum moytee daliila yiyam makko. Alla waɗi ɗum ngam hollude dartinaaku mum, ngam ndenno o munyaniino waɗoobe hakke. Kiite fuu non o tayanaay be. ²⁶ Alla waɗi nii nder wakkati oo ngam hollude ko he hoore mum no jom dartinaaku, kaden duu o waɗan nedɗo fuu goondini Iisa jom dartinaaku.

²⁷ Ndenne, walaa ko nedɗo fiyira gabaare wi'a kam no godɗum. Dume waɗi ko ɗum walaa? Dum walaa ngam hanaa golle meeden waɗata en jom'en dartinaaku. Goondinol Iisa kam wartirta en jom'en dartinaaku. ²⁸ Ngam eden anndi ko nedɗo no wartiree jom dartinaaku yeeso Alla ngam no goondindo amma hanaa ngam no tokkudo *Tawreeta. ²⁹ Naa Alla, no Alla *Yahudankoobe tan? Naa o hanaa Alla be kanaa *Yahudankoobe? Nde goonga, o Alla be kanaa *Yahudankoobe duu. ³⁰ Alla, o gooto. Kanko duu waɗata juulnaabe jom'en dartinaaku ngam be goondinbe Iisa. Kanko duu waɗata be njuulnaaka jom'en dartinaaku ngam be goondinbe Iisa. ³¹ Nde nii en ngoondini Iisa, ndenne en ngartiri *Tawreeta meere, naa noy? Aa'a, en ngartiraay nde meere, en tabbintinan nde non.

4

Misaali goondinol Ibrahim

¹ Dume mbi'eten dow *Ibrahim maama meeden? Dume o hebiri hoore makko kanko

tan? ² Nde nii o hebiino nder golle makko, laawol laataade jom dartinaaku yeeso Alla, o hebannoo godfum ko o fiyirta gabaare yeeso wobbe, amma hanaa yeeso Alla. ³ No winndaa wi'aa: **Ibrahim goondini Alla, ngam majjum wadi, Alla adi mo jom dartinaaku.** ⁴ Njobdi golloowo limtataake hano moyyere non, nde o hokkaa. Amma njobdi makko ndii, no tilsi non o hokkee ndi. ⁵ Nefdo fuu watti gokka goondini Alla, gartiroowo jom hakke jom dartinaaku yeeso mum, dey wattaay gokka mum dow gollal mum, too daliila goondinol nefdo oo, Alla adan mo jom dartinaaku. ⁶ Dum wonnoo ko Daawda hidunoo haalude wakkati o haalunoo dow nefdo mo Alla barkini noddi mo jom dartinaaku ko hanaa ngam golle mum lobbe. ⁷ Daawda wi'i:

*Beldo hoore woni mo gacce mum ittaa,
mo hakke mum yaafaa!*

⁸ *Beldo hoore woni nefdo
mo Joomiraawo limataa gacce mum kaden.†*

⁹ Too! **Yahudankooɓe tan njeyii barke deɓe naa? Be kanaa *Yahudankooɓe ngalaa mbaka nder majje naa? En mbi'ii goondinol *Ibrahim wadi Alla wi'i o jom dartinaaku. ¹⁰ Nde Alla wi'i o jom dartinaaku? Illa o juulnaaka naa gada juulnol makko? Illa o juulnaaka Alla wi'i dum hanaa gada juulnol makko. ¹¹ Amma wakkati o juulnaa ndeen, juulnol makko ngool laatake alaama mo seedantoo mo ko o jom dartinaaku*

* **4:3** 4.3 Fudforde 15.6 † **4:8** 4.7-8 Jabuura 32.1-2

har goondinol illa o juulnakaano. Ngam majjum wadī *Ibrahim laatii baaba goondinbe Alla fuu, adaabe jom'en dartinaaku, baa nii ko be njuulnaaka. ¹² Nii duu wadī ko *Ibrahim laatii baaba juulnaabe, hanaa ngam be juulnaabe tan amma ngam be ngoondini Alla hano no *Ibrahim goondiniri illa o juulnaaka.

Amaana Alla e goondinol neddo

¹³ Alkawal ndonngu duuniyaaru ngu Alla wadani *Ibrahim he jippotoobe he mum hanaa ngam be tokki ko *Tawreeta wi'i o wadaa. O wadaakana daliila dartinaaku kebeteengu har goondinol. ¹⁴ Nde nii tokkol *Tawreeta wadata neddo donoowo duuniyaaru, ndenne goondinol neddo warti meere, alkawal ngal Alla wadi ngaal duu walaa ko nafirta. ¹⁵ *Tawreeta, tikkere Alla tan waddata. Amma nde nii *Tawreeta walaano, gadol hakke duu walaano. ¹⁶ Ngam majjum wadī sey nde neddo goondini ko rona fodoore Alla ndee. Ndonngu fodoore ndee duu no forba. Dum duu ngam hokkude jippotoobe he *Ibrahim fuu laawol hebude ndonngu ngu. Hanaa tokkuibe *Tawreeta tan, baa goondinbe hano no *Ibrahim maama himbe fuu goondiniri. ¹⁷ Hano no dum winndiraa wi'aa: *Mi wadī laatodaa baaba lenyi duudfi.*‡ Ndenne dum tabbintini amaana oon yeeso Alla mo *Ibrahim goondini, Alla ummintinoowo maaybe, mo nawtortaako goddum, taga goddum. ¹⁸ *Ibrahim deki tammude mum dow Alla baa nii ko wakkati mum o walaano tammude fuu. O goondini ngam

‡ 4:17 4.17 Fudforde 17.5

majjum wadi o laatii baaba lenyi dufdfi. Hano no dum winndiraa wi'aa : *Jippotoobe he maada d'uud'an hano koode kammu.* § 19 Wakkati mum *Ibrahim walaana duubi hemre, baa nii ko o hi'i semmbe banndu makko hanti, Saratu duubi beyju mum yawti, dum fuu wadaay o soyyoroo gada nder goondinol makko. 20 O sikkaay alkawal ngal Alla wadani mo, o accaa goondinde Alla. Amma goondinol makko semmbindini mo, o teddini Alla. 21 O tabbintini ko Alla no woodi baawde humnude alkawal mum. 22 Dum wadi *Ibrahim daliila goondinol mum Alla adi mo jom dartinaaku. 23 Ko winndaa wi'aa o jom dartinaaku hanaa kanko tan wondaa. 24 Amma dum winndaama ngam meeden, enen be Alla wartiri jom'en dartinaaku, enen goondinbe ummintindo Iisa Joomiraawo meeden. 25 Daliila hakkeeji meeden wadi Iisa waraa, nden o ummintinaa he maayde ngam adeden jom'en dartinaaku yeeso Alla.

5

Potal meeden he Alla daliila Iisa Almasiihu

1 Ko nii en kebii wartireede jom'en dartinaaku yeeso Alla har goondinol meeden, potal naati hakkune meeden he Alla daliila Iisa *Almasiihu Joomiraawo meeden. 2 Har goondinol meeden, kanko Iisa oon, o udditani en dammbugal kebol moyyere Alla mo ngond'en nder mum joonin. Eden nana beldum ngam eden ngatti gokka hebude teddungal Alla. 3 Hanaa dum tan, eden

§ 4:18 4.18 Fudfdorde 15.5

nana beldum torraaji di njarten ngam eden an-ndi ko jarde torra no ekkintina en dow munyal.

⁴ Nde neddo no munya torra, munyal mum rimataana aadilaaku, aadilaaku duu rimataana tammude. ⁵ Tammude ndeen duu semtintaa en ngam Alla loowi hidde mum sanne nder berde meeden har *Ruuhu Ceniido mo o hokki en.

⁶ Nder wakkati mo tampuden, dey-dey wakkati mo Alla subii, *Almasiihu maayi ngam sabbu wadoobe hakke. ⁷ No tiidi, goddo jaba mursa yonki mum ngam sabbu goddo, baa nii nde tawi neddo oo no jom dartinaaku. Amma tawte no wadoo goddo nyoyya berne mum mursa yonki mum ngam makko. ⁸ Amma Alla holli en hidde mum ngam wakkati ngonnoden wadoobe hakke, *Almasiihu maayanii en. ⁹ Joonin ko ngartiraden jom'en dartinaaku daliila yiyam *Almasiihu, ndenne tabbat o hisinan en tikkere Alla. ¹⁰ Ndenno en waybe Alla amma hannden potal warti hakkune meeden he makko daliila maayde Biyiiko. Joonin ko potal no hakkune meeden he Alla en tabbintini ko Alla hisinan en ngam Biyiiko no wuuri. ¹¹ Eden nana beldum Alla hanaa ngam potal ngaal tan, amma eden nana beldum ngam Iisa *Almasiihu Joomiraawo meeden wadi joonin kebuden potal ngaal.

Aadamu he Almasiihu

¹² Hakke daliila neddo gooto naatiri duuniyaaru. Hakke de neddo oo wadi, waddi maayde. Nii wadi ko maayde no dow gi'al daane neddo fuu ngam walaa mo wadaay hakke. ¹³ Tabbat fadde *Tawreeta jippineede, hakke no nder duuniyaaru. Amma wakkati

*Tawreeta walaano Alla nanngirtaa himbe hakkeeki mum'en. ¹⁴ Illa jamaanu Adamu warde jamaanu *Muusa maayde woodi jaalorgal dow himbe fuu. Inde dow gi'al daane ned'fo fuu baa mo wadaay hakke ir hakke de Adamu wadi wakkati o murtunoo he tilsinoore Alla.

Adamu woni alaama tinndinoowo garoowo oon. ¹⁵ Moyyere nde Alla hokkata no seedi he hakke mo Adamu wadi. Himbe d'ubbe maayi daliila hakke de ned'fo gooto wadi. Amma moyyere nde Alla hokkata himbe heewbe daliila Iisa *Almasiihu tan no mawni faa hanaa sedfa. ¹⁶ Amma, kokkal ngal Alla hokkata no seedi he hakke ned'fo gooto oo, ngam kiite de Alla tayani ned'fo gooto oo wadi en jom'en hakke. Amma moyyere nde Alla wadi forba daliila hakkeeki di nde'ataa woni wartirde ned'fo fuu jom dartinaaku. ¹⁷ Nde nii goonga fuu daliila hakke ned'fo gooto maayde nabbi gi'al daane himbe fuu. Ndenne, sikka fuu walaa ko hebube moyyere mawne ngam wartireede jom'en dartinaaku, laamodoto he Alla, mbuurda he makko daliila Iisa *Almasiihu gooto oo.

¹⁸ Ndenne, no hakke ned'fo gooto dekkiri maayde dow gi'al daane ned'fo fuu, hano non duu gollal jom dartinaaku gooto wadata himbe cfuu jom'en dartinaaku. Har gollal ngaal, be fuu be kebi mbuurnam. ¹⁹ Hano no himbe heewbe laatori wadoobe hakke daliila gadol hakke ned'fo gooto, hano non duu himbe heewbe ngartan jom'en dartinaaku daliila d'owtanaaki ned'fo gooto.

²⁰ Daliila gadudo *Tawreeta waddaa woni

himbe fuu mbaawa hi'ude no kam'en ngadiri hakke sanne. Wakkati fuu mo gadol hakke semmbe mum beydi, sey moyyere Alla bura dum duufude. ²¹ Ngam majjum wadi hano no ndenno hakke laamorii har maayde, non hannden moyyere Alla duu woodiri baawde wartirde himbe jom'en dartinaaku. Nii watta ko keben mbuurnam nduumiifam faa abada daliila lisa *Almasiihu Joomiraawo meeden.

6

Maayden he Almasiihu, mbuurden he mum

¹ Ndenne, dume mbi'eten do joonin? En tinnotoo nder wadude hakke heba moyyere Alla beydoo naa noy? ² Toy nee, hitere fuu seedataako dum. To hakke en maaybe, en ceedi he mayre, haanaa tinnoden eden ngada hakke. ³ Ndenne, on anndaa ko *batisma meeden pejufo en he lisa *Almasiihu he hoore mum, feji en he maayde makko duu? ⁴ Ndenne har *batisma meeden, hano nii en ufidaabe he makko heba hano no o ummintiniraa he maayde nder baawde Alla, enen duu naaten nder mbuurnam kesam. ⁵ Ngam enen he makko, en fuu en kawti maayde worre, en tabbintinii ko en kawtidan duu he makko ummitaaki gooti. ⁶ Eden anndi duu ko jikku meeden kiinngu ton-tidaa he makko dow *bardugal. Ndenne, hakke gonnoode he meeden deen moytaama. Joonin en coptake maccangaaku hakke, ⁷ ngam maayfo fuu rimdinaama he maccangaaku hakke. ⁸ Ko nii wadi, enen en maaydi he makko, tabbat non en mbuurdan he makko. ⁹ Ngam eden anndi ko

wafi *Almasiihu ummitii he maayde, o maay-ataa kaden. Maayde walaa baawde gom fuu dow makko kaden. ¹⁰ *Almasiihu maayi, maayde makko gaba go'o hakkiti hakke he makko. Joonin omo wuuri, omo wondi he Alla. ¹¹ Hano non, onon duu, adee ko'e moodon hano on maaybe, be hakke walaa baawde gom fuu dow mum'en, mbuuron no Alla hidiri nder kawtal moodon he Iisa *Almasiihu.

¹² Ndenne, to accee hakke heba baawde fuu dow balli moodon maayooji tokkon muuyde majji. ¹³ To adee terde balli moodon kokkon hakke de laatoo ko waawi nawtoreede ngam wafude ko boni. Amma kokkee ko'e moodon Alla dey-dey no haaniri hano on ummintinaabe he maayde, ngartiraa he mbuurnam. Nawtoree terde balli moodon ngam wafude ko woodi dartinaaku. ¹⁴ Hakke hebataa jaalorgal fuu dow moodon kaden ngam hanaa nder laamu *Tawreeta ngondon amma nder laamu moyyere Alla ngondon.

Maccube dartinaaku

¹⁵ Ndenne noy non? En ngadan hakke ngam eden nder moyyere Alla, en ngalaa nder laamu *Tawreeta naa? Hitere fuu seedataako dum! ¹⁶ On anndaa ko nde on kokki ko'e moodon godfo ngam dowtanodon joomum, on laatake maccufo joomum. Ndenne, nde nii on maccube hakke, hakke yaarataana on na to maayde. Nde nii on maccube Alla, Alla wafa on jom'en dartinaaku ngam odon dowtanoo dum. ¹⁷ Yettoore woodani Alla. Ndenno on maccube hakke, amma hannden on dowtanake

ekkontinooje gadanaade himbe fuu he berne worre. ¹⁸ On ndimdinaama he hakke, on laatake maccube dartinaaku. ¹⁹ Mido haalda he moodon do no paamirton ngam on cemmbidaa. Ndenno on ngartiriino ko'e moodon maccube terde banndu ngadufon ko nyiddinii, walaa ko fonnditi nder mbuurnam moodon. Ko dum rimani on woni murtol he Alla. Joonin ko ngadoton woni, ngatton terde moodon fuu nder laawol dartinaaku hano on maccube maggu, ko dum rimanoyta on woni senaare.

²⁰ Wakkati ngonnodon nder maccangaaku hakke, on paalaaka he gadol golle dartinaaku. ²¹ Beydaari ndiye kebufon nder golle moodon? Hannden semteene tan habbi ko'e moodon ngam maayde woni ko de ndimani on. ²² Amma joonin, ko on ndimdinaama he maccangaaku hakke, on laatake maccube Alla. Beydaari ndi kebufon woni senaare, nde timmirde mum woni mbuurnam nduumiidam. ²³ Ngam njobdi hakke woni maayde, amma moyyere nde Alla hokkata forba ndeen woni mbuurnam nduumiidam nder kawtal he Iisa *Almasiihu Joomiraawo meeden.

7

Tinndinoore dow dewngal

¹ Banndiraabe, on fuu on anndube ko wi'aa nder *Tawreeta. Ndenne, odon mbaawi faamude ko ngidumi haalude. Wakkati neddo wuuri tan, *Tawreeta woodi baawde dawrande dum. ² Alal misaali debbo kabfanaado, nde nii gorum no wuuri, *Tawreeta habbodirii be.

Amma nyannde fuu goriiko maayi, boggi dewngal kabfudfi mo he goriiko tayi. ³ Amma nde goriiko maayaay faa gorko gom habbani mo, no wi'etee o jeenoowo non. Amma nde goriiko maayi, boggi dewngal makko di tayi. Nde gorko gom habbani mo, o wi'ataake jeenoowo.

⁴ Banndiraabe misaali oo, no misaali yahde he moodon. Onon duu, daliila maayde Iisa *Almasiihu, on laatake maaybe to *Tawreeta. Ndenne, walaa fuu ko wondi on he *Tawreeta, on kawtaana he nedfo maaynoodo ummintina ngam ngaden ko woodi barke yeeso Alla. ⁵ Wakkati tokkunoden muuyde balli meeden, *Tawreeta sembindini muuyde deen ngam ngollen ko rimanta en maayde. ⁶ Amma daliila en maaydi he *Almasiihu, en ndimdinaama he *Tawreeta gadudo en maccube. Joonin en njoofi laawol meeden kiinngol, laawol *Tawreeta, eden ngolana Alla dow laawol kesol gom, laawol *Ruuhu makko.

Tawreeta he baawde hakke

⁷ Too, dume mbi'eten do? *Tawreeta he hoore mum no hakke naa? Nowru fuu nanataa dum. Nde hanaa daliila *Tawreeta, mi waawaa anndi dume woni hakke. Nde *Tawreeta wi'aay *to suuna ko goddo*,* nden mi anndataano ko woni suuno. ⁸ Amma hakke hebi laawol nder tilsinooje *Tawreeta uppi kam nder ir suuno fuu. Ngam nde *Tawreeta walaano, semmbe hakke waati. ⁹ Miin he hoore am, wakkati mi anndaano *Tawreeta, mido wuurunoo, amma wakkati andunoomi ko hadaa, hakke wadi yonki, miin

* **7:7** 7.7 Burtaaki 20.17 ; Wi'itaade Tawreeta 5.21

duu maayumi. ¹⁰ Tilsinooje *Tawreeta kaanufe hollude kam laawol ngol tokkanmi ko mi heba mbuurnam nduumiidam, tilsinooje *Tawreeta de poodani-kam maayde. ¹¹ Hakke hebi laawol, nawtori tilsinooje *Tawreeta, yoyni kam, wari kam.

¹² Tabbat *Tawreeta he hoore mum no senii, tilsinooje mayre duu no cenii. Ide moyyi, ide ngoodi dartinaaku. ¹³ Ndenne, ko woodi dum kanyum waddani kam maayde naa? Aa'a! Hakke waddani kam maayde ndeen. Har tilsinooje *Tawreeta lobbe dee, hakke rimani kam maayde ngam dum hi'a ko hakke no wannga nder baawde mawde.

Habude he hakke

¹⁴ Eden anndi nii ko *Tawreeta yuwaana to *Ruuhu Alla, amma miin kay, mi nanndaana he accidaado he hoore mum, mi maccudo hakke.

¹⁵ Mi anndanaa ko ngadani ngam hanaa ko ngidumi wadude kam mi woni mido wada. Kaden ko mbanyumi kam mi woni mido wada.

¹⁶ Nde nii mido wada ko mi hidaa wadude, mi holli ko mi jabi ko *Tawreeta no woodi.

¹⁷ Ndenne, hanaa min woni no wada dum, amma hakke gonde nder am deen ngoni no wada dum.

¹⁸ Mido anndi duu ko woodi fuu walaa nder jikku am, ngam anniya wadude ko woodi no nder berne am amma mi waawaa wadude dum.

¹⁹ Mi wadataa ko woodi fuu ko ngidumi wadude, amma ko boni ko mi hidaa wadude kam woni ko ngadani. ²⁰ Nde nii mido wada ko mi hidaa wadude, ndenne idum holla ko hanaa miin woni no wada dum, amma hakke gonde nder

am ngonni no wada dum. ²¹ Wakkati taykiimi fuu, mido hidi wafude ko woodi, amma hakke no wondi he am no hada kam wafude dum. ²² Nder berne am mido nana beldum tilsinooje *Tawreeta. ²³ Amma nder terde banndu am fuu mi hi'i tilsinoore gom no habda he tilsinoore nde hakkillo am holli kam no woodi. Tilsinoore ndee no wada kam maccudo hakke gonde nder banndu am. ²⁴ Kaari, mido yurminii! Moy hisinta kam sarri banndu yaarooru he maayde nde hanaa Alla? ²⁵ Jettooje ngoodani Alla daliila Iisa *Almasiihu Joomiraawo meeden!

Ndenne miin, nder hakkillo am mi maccudo *Tawreeta, amma ngam jikku no hakke, mi maccudo hakke.

8

Mbuurnam nder Ruuhu Alla

¹ Joonin kiite fuu ngalaa dow daane wondube he Iisa *Almasiihu. ² Nde en ngondi he *Almasiihu tilsinoore *Ruuhu Alla hokkata en mbuurnam. Inde rimfina en he laamu hakke, inde rimfina en duu he maayde. ³ *Tawreeta waawaayno rimfinde en ngam nder bii-aadamaaku meeden en ngalaa semmbe dowtanaade ko wi'aa nder mayre amma Alla rimfina en. O lili Biyiiko nder duuniyaaru ngam rimfina en. O wari nder banndu nandunu he banndu wadoobe hakke ngam o laa-too *sadaka ngam hakke. O sankita semmbe hakke gonfo nder balli meeden. ⁴ Alla wafi dum ngam enen tokkuba ko *Ruuhu Alla wi'i hanaa tokkuba muuyde balli mum'en, mbaawen wafude golle dartinaaku de *Tawreeta wi'i.

⁵ Tokkudo muuyde banndu, muuyde banndu ndawranta hakkillo mum. Amma tokkudo *Ruuhu, Ruuhu dawranta hakkillo mum. ⁶ Neddo fuu tokki gidfaale berne mum, maayde woni ko mum. Amma neddo fuu tokki ko *Ruuhu Alla wi'i heban mbuurnam, heban jam. ⁷ Ngam dekude berne mum dow gidfaale banndu no wanyude Alla. De dowtanaaki *Tawreeta, de mbaawaa duu dowtanaade nde. ⁸ Tokkudo muuyde banndu waawaa welude Alla.

⁹ Amma onon, on tokkaay muuyde banndu. On tokkaana muuyde *Ruuhu Alla ngam *Ruuhu Alla oo no tawa nder moodon. Nde neddo walaa *Ruuhu *Almasiihu, *Almasiihu njeyaa dum. ¹⁰ Nde nii *Almasiihu no nder berde moodon, baa nii ko banndu moodon no maayooru daliila hakke, *Ruuhu makko no hokkan on mbuurnam ngam on jom'en dartinaaku yeeso Alla. ¹¹ Nde *Ruuhu mo ummintini Iisa *Almasiihu he maayde no nder berde moodon, ummintindo Iisa oo hokkan balli moodon maayooji dii mbuurnam. O hokkiran dam *Ruuhu makko gonfo nder berde moodon. ¹² Ngam majjum wadi banndiraabe, no woodi nyamaane gom wonnde dow daade meeden, amma hanaa muuyde balli meeden tokki en nyamaane ndee. Ndenne, haanaa tokken muuyde balli meeden. ¹³ Ngam nde nii ofon tokkitii muuyde balli moodon, on maayan. Amma nde nii on nawtorake *Ruuhu Alla bardo muuyde balli moodon, on keban mbuurnam nduumiidam. ¹⁴ Mo *Ruuhu Alla dowata fuu no *bii-Alla. ¹⁵ Alla hokkaay on *Ruuhu gadoowo on maccube, kulkulal heewa on. Amma o hokkaana on naa *Ruuhu gadoowo

on biɓɓe makko. *Ruuhu mo daliila mum noddirten mo Abba. ¹⁶ *Ruuhu Alla he hoore mum no wi'a en nder berɗe meeden ko en biɓɓe Alla. ¹⁷ Nde nii en biɓɓe Alla, eden ngoodi mbaka nder ndonu ngu o fodani himɓe makko. En ndonidan he *Almasiihu kujje lobbe ɗe o heɓi fuu. Tabbat, nde nii en kawtidi he *Almasiihu torra, en kawtidan duu he makko teddungal.

Teddungal garoowal

¹⁸ Mi tabbintini ko walaa no neɗɗo waawi fonnude torra meeden hannden he teddungal ngal Alla wannginanta en yahde yeeso. ¹⁹ Nde goonga, ko tagaa fuu no haaba hi'aay nyalaane nde Alla wannginta biɓɓe mum. ²⁰ Ko tagaa fuu saami nder juude laamu ngu walaa fuu darja gom. Hanaa ko tagaa ɗum subii naatude nder juude ɗee amma Alla he hoore mum watti ɗum nder majje. Amma baa ko nii he banndum wafi, laawol tammude no ɗon ngol ittaaka. ²¹ Ko tagaa fuu no rimɗintee he maccangaaku semmbe bonnooje, ɗum heɓa mbaka nder teddungal biɓɓe Alla. ²² Eden anndi duu ko faa warde hannden, ko tagaa fuu no otta dow e ley hano debbo mo ɲatawere nanngi. ²³ Hanaa ko tagaa tan woni no otta. Enen he ko'e meeden eden otta, enen keɓɓe *Ruuhu Alla, *Ruuhu laatiɗo huune arannde nder kujje ɗe Alla hokkata en. Eden otta nder berɗe meeden, en kaabi Alla wad'aay en biɓɓe muuɗum, o rimɗina balli meeden duu. ²⁴ En kisinaama ngam eden ngoodi tammude tan. Amma nde nii en ng'i'i ko ngattufen tammude meeden dow mum, ndenne ko min tammi ɗum hanaa tammude meeden kaden.

Moy wattata tammude mum he ko arti hebi?
²⁵ Amma nde nii en ngatti tammude dow ko en kebaay, too, en kefoto dum, munyen.

²⁶ Munyal wallan en non, *Ruuhu kam duu waran walla en nder jaccere meeden. Ngam nde goonga, en anndaa ko kaanuden du'aade. Amma *Ruuhu Alla he hoore mum eelanta en Alla wakkati fuu mo keppuden ko mbi'en. O uumanan en nder uumaali burfdi haalaaji luggididde. ²⁷ Alla gi'oowo ko tawa nder berne neddo duu no anndi anniya *Ruuhu mum, ngam *Ruuhu Alla no eelana himbe makko dey-dey he muuyde makko.

²⁸ Eden anndi duu ko Alla wadata fuu omo wada dum ngam dum laatanoo hidube mo moyyere. Woodanbe mo hidde bee, o noddi be, no o hidiri. ²⁹ Be Alla artunoo subii been, o subake be fadde duuniyaaru tageede, kambe duu o wartiri feere ngam be ngarta hano Biyiiko heba Biyiiko duu laatoo afo hakkune rimdaabe mum heewbe. ³⁰ Be o artunoo o subii been kambe ngoni be o noddi. Be o noddi been ngoni be o wartiri jom'en dartinaaku yeeso makko. Hebube wartireede jom'en dartinaaku yeeso makko been, kam'en o hokki teddungal.

Hide Alla nder Almasihu no tabbitiine

³¹ Nde Alla no wondi he meeden, moy waawi hebude jaalorgal dow meeden? Ndenne dume mbi'eten dow fii oo? ³² Alla mo hadaay Biyum mursa yonki mum ngam meeden no waawa saloo moyyande en ko eeluden mo fuu naa?
³³ Moy waawi felude be Alla subi? Walaa,

Alla he hoore mum wartiri be jom'en darti-naaku! ³⁴ Moy waawi hiitii be? Walaa! Iisa *Almasiihu maayi, kaden duu o ummitake. Omo joodii nyaamo Alla, omo eelana en Alla. ³⁵ Dume waawi senndude en he hidde *Almasiihu? Sadornam naa billaare naa torra naa rafo naa rafi god'dum naa masiiba naa takubaahi? ³⁶ No winndaa wi'aa :
Ngam maada miden badii maayde.
Nyannde fuu, miden ndaaree,

*hano baali kirseteedi.**

³⁷ Amma nder fii fuu ko hewti en, enen ngoni hebube jaalorgal daliila gid'fo en. ³⁸ Ngam mi tabbintini ko hanaa maayde, hanaa mbuurnam, hanaa maleykaabe, hanaa ko laami dow, hanaa hannden, hanaa jaano, hanaa semmbe, ³⁹ hanaa ko tawa faa dow, hanaa duu ko tawa faa ley, huune fuu ko tagaa waawaa senndude en he hidde nde Alla wadani en daliila kawtal meeden he Iisa *Almasiihu Joomiraawo meeden.

9

Lenyol ngol Alla subii

¹ Ko ngidfumi wi'ude dum tabbat dum goonga ngam mido wondi he *Almasiihu. Nder berne am duu, mi tabbintini ko *Ruuhu Ceniido no seedanoo kam ko kaalan mi dum tabbat no goonga. ² Wakkati fuu mettorgal he naawdum berne no he am faa noy walaa. ³ Nde nii laawol no woodi, mi naalee, mi senndee he *Almasiihu ngam banndiraabe am keba kisi-nam. ⁴ Kambe ngoni lenyol Isra'ilankooŋe be

* **8:36** 8.36 Jabuura 44.23

Alla wartiri biɓɓe mum. Alla wannginani ɓe teddungal mum, o haɓɓidi amaana he maɓɓe, o hokki ɓe *Tawreeta, o holli ɓe no ɓe ndewirta mo, o wadani ɓe alkawaliiji. ⁵ O itti ɓe he maamiraabe *Yahudankooɓe mawɓe anndaabe. *Almasiihu har ɓii-aadamaaku mum yuwi he lenyol ngool. Kanko woni Alla laamiido dow huune fuu. Jettooje ngoodani mo faa abada. Aamiin !

⁶ Hanaa ngam wi'ude ko Alla humnaay alkawal mum, ngam hanaa jippotooɓe he *Isra'el fuu ngoni biɓɓe *Isra'el. ⁷ Kaden duu hanaa jippotooɓe he *Ibrahim fuu ngoni biɓɓe ɓe Alla fodanii *Ibrahim. Ngam Alla wi'i *Ibrahim : *Har Isiyaaku keɓirtaa jippotooɓe he maada ɓe podan-imaami.** ⁸ Ndenne, hanaa biɓɓe wurtiibe nder duhol *Ibrahim fuu ngoni biɓɓe Alla. Amma rimaabe daliila alkawal mo Alla wadi, ɓeen ngoni jippotooɓe he makko. ⁹ Ngam Alla wadani mo alkawal wi'i : *Mi wartan wuro maada mawuuri nder wakkati oo, mi tawan deeka Saratu heɓi biɓɓo gorko.*† ¹⁰ Hanaa misaali oo tan woodi, funeeɓe Rebeeka, Yakuuba e Isuwa. Isiyaaku maamii'en rimi ɓe. ¹¹⁻¹² Illa ɓe ndimaaka Alla wi'i Rebeeka : *Minyiiyo oon maran mawnum.*‡ Dum tabbiti duu fadde maɓɓe wadude ko woodi naa ko boni. Alla wi'i haala kaa ngam hollude cubeteedo oon no subetee non hanaa ngam golle de wadataa, amma joomum no subetee non ngam ondon Alla noddowo neddo fuu hidɓi. ¹³ Hano no dum winndiraa wi'aa : *Yakuuba*

* **9:7** 9.7 Fudɗforde 21.12 † **9:9** 9.9 Fudɗforde 18.10, 14

‡ **9:11-12** 9.12 Fudɗforde 25.23

korsinmi, amma Isuwa mbanyumi. §

¹⁴ Ndenne, dume mbi'eten? En mbi'an Alla wadaay dey-dey naa? Abada! ¹⁵ Ngam o wi'i *Muusa:

*Mi moyyanan mo ngidumi moyyande,
mi yurmoto mo ngidumi yurmaade.**

¹⁶ Ndenne, Alla subataako neddo ngam joomum no hidfi o suboo dum naa ngam joomum no tittinkini. Amma o suboto joomum ngam omo yurmoo dum. ¹⁷ Ngam no winndaa wi'aa Alla wi'i Firawna: *Mi wadfi ma laamiido ngam daliila maada, mi holla baawde am, inde am gooynee nokku fuu nder duuniyaaru.* † ¹⁸ Ndenne, Alla yurmoto mo hidfi, yorna berne mo hidfi.

Tikkere Alla he yurmeene makko

¹⁹ Hakkune moodon goddo yaman kam wi'a: « Nde nii Alla no yurmoo mo hidfi, yorna berne mo hidfi, dume Alla felirta himbe? Moy waawi salaade muuyde makko? » ²⁰ Aan bii-aadama, aan a moy faa njeddaa Alla? Ko mahaa no waawi wi'ude mahudo dum *Ko wadfi mahirdaa kam nii?* ‡ ²¹ Mahoowo loode no waawi wadirde loopal ko hidfi fuu. Loopal gootal ngal o mahirta loone ngam nde golliree nder golle lobbe sanne. O maha wonnde duu ngam nde golliree nder golle de ngalaa darja baa sedfa. ²² Nii woni no golle Alla nga'i. O hidfiino hollude tikkere makko, nden o holla baawde makko. Amma himbe haanube tikkere makko, wonbe dow laawol hiitaneede been, o munyii be munyal manngal.

§ **9:13** 9.13 Malakiya 1.2-3 * **9:15** 9.15 Burtaaki 33.19 † **9:17** 9.17 Burtaaki 9.16 ‡ **9:20** 9.20 Esaaya 29.16 ; 45.9

23 O wadi d̄um duu ngam o wannginana be o nanta yurmeene mum'en been teddungal makko ngal walaa keerol. 24 Enen duu ngoni be o nanta yurmeene mum'en been. O noddaay en hakkune *Yahudankooɓe tan. O noddi en duu hakkune be kanaa *Yahudankooɓe. 25 Dum woni ko Alla haali nder dewtere Hose'a :

*Himbe be kanaa himbe am,
mi noddiran be himbe am.*

*Be mi horsinaay,
mi noddiran be himbe am horsuɓe.*

26 *To be mbi'aa, be kanaa himbe am,
be inndirtee ɓiɓɓe Alla duumiɗo. §*

27 *Esaaya kam duu haali sanne dow ɓiɓɓe *Isra'el, wi'i : *Baa ɓiɓɓe *Isra'el d̄uud̄i faa poti no taasiri maayo, nder maɓɓe seɗɗa tan hisintee.*

28 *Ngam Joomiraawo tabbintinan haala mum dow duuniyaaru. O humnan ka duu law-law.** 29 Hano no *Esaaya wad̄irnoo annabaaku wi'i :
*Nde nii Alla Joomiraawo dawranoowo huune fuu accaayno himbe seɗɗa nder lenyol meed̄en,
nden en laatakeno ir *Sodooma, en nanndiino he *Gomoora. †*

Rafi goond̄inde Iisa hakkune ɓiɓɓe Isra'el

30 Dume mbi'eten nde nii be kanaa *Yahudankooɓe, be tarsinaaki fuu tefi dartinaaku yeeso Alla keɓi dartinaaku ? Dartinaaku ngu be keɓi nguu, ir dartinaaku keɓirteengu har goond̄inol non. 31 Amma ɓiɓɓe *Isra'el tefube

§ 9:26 9.25-26 Hose'a 2.25 ; Hose'a 2.1 * 9:28 9.27-28 Esaaya 10.22-23 † 9:29 9.29 Esaaya 1.9 - No Sodooma he Gomoora kalkiraa nii winndaama nder Fud̄forde 19.1-29.

dartinaaku har tokkol *Tawreeta, kebaay ngu.
³² Ko wadi ? Be miilaaki ko goondinol hokkata
 be ngu. Amma ko be miili woni golle mabbe
 kokkata be ngu. Be pergi he hayre fergoore
 nedfo ndeen. ³³ Hano no dum winndiraa wi'aa :
*Mi resan nder *Siyon hayre fergoore himbe.*

Nde wada be caama.
Amma nedfo fuu goondini mo,
semataa abada.‡

10

¹ Banndiraabe, ko burmi hidde fuu kam woni
 bibbe *Isra'el fuu keba kisinam. Dum duu
 woni du'aa'u mo ndu'ananmi be nder berne am,
 mi eela Alla. ² Midfo seedanoo be, wi'u de ko
 sikka fuu walaa be kokki ko'e mabbe he berne
 worre be ngollana Alla. Amma kokkol ko'e
 mabbe ngool sinngaaki dow anndal. ³ Be anndaa
 laawol ngol nedfo tokkata ko Alla wartira dum
 jom dartinaaku. Be ndawrani ko'e mabbe
 laawol ngol be tokkata ngam laataade jom'en
 dartinaaku yeeso Alla. Be cubaaki tokkude
 laawol ngol Alla darni ngam wartirde himbe
 jom'en dartinaaku. ⁴ *Almasihu wari humni
 *Tawreeta ngam goondindo mo fuu wartiree
 jom dartinaaku.

Kisinam warani nedfo fuu

⁵ *Muusa winndi dow dartinaaku yuwngu
 nder *Tawreeta wi'i: *Nedfo fuu d'owtani ko*
*tilsinooje *Tawreeta wi'i, wuuran daliila majjum.**
⁶ Amma ndaa ko haala Alla wi'i dow laataade
 jom dartinaaku daliila goondinol nedfo nii : *To*

‡ 9:33 9.33 Esaaya 28.16 * 10:5 10.5 Lewinkooƙe 18.5

*wi'u nder berne maa moy waawi yeenyi dow kammu? *Almasiihu jippaaki naa? 7 Naa kaden: Moy jippina nder ngaykaa laahara nga walaa fuu keerol? *Almasiihu ummintinaaka he maayde naa? 8 Ko winndaa wi'aa woni: Haala Alla no hadde maada, ika nder hunnduko maada, ika nder berne maada.† Haala Alla ka woni waaju goondinol, mo min ngoni miden ngada. 9 Ngam nde nii a yardake a wi'i aan he hoore maada ko Iisa no Joomiraawo, ngoondinaa nder berne maada ko Alla ummintinii mo he maayde, a hisintee. 10 Goondinde nder berne no wada Alla wartira neddo jom dartinaaku. Fiirtude hunnduko mum yeeso himbe fuu wi'a Iisa *Almasiihu woni Joomiraawo mum no holla ko neddo hebi kisinam. 11 Ngam no winndaa wi'aa: Goondindo mo fuu semtataa.‡*

*12 Joonin, walaa ko senndi Yahudanke he mo hanaa Yahudanke. Joomiraawo gooto jeyii be. Omo barkindina faa noy walaa neddo fuu eeludo mo. 13 Ngam no winndaa wi'aa: Neddo fuu eeli Joomiraawo hisina dum, o hisinan dum.§ 14 Amma noy wadata neddo eela mo nde goondinaay? Noy neddo goondinirta mo, nde nii neddo nanaay filla makko? Noy neddo nanirta filla makko, nde nii baajotoodo walaa? 15 Noy neddo waajortoo, nde nii lilaaka? No winndaa wi'aa: Beldum berne non, gi'ol garki koyde jottinooje *Habaruu lobbo.* 16 Amma hanaa himbe fuu ngoondini *Habaruu lobbo oon.*

† **10:8** 10.6-8 Wi'itaade Tawreeta 30.12-14 ‡ **10:11** 10.11 Esaaya 28.16 § **10:13** 10.13 Yo'el 3.5 * **10:15** 10.15 Esaaya 52.7

*Esaaya wi'i : *Yaa Joomiraawo, moy goondini waaju amin ?*† 17 Ngam majjum wadi sey to neddo hettinake waaju ko goondina. Waaju oo duu, o waaju dow *Almasiihu. 18 Mi yaman on, goonga fuu biɓbe *Isra'el nanaay mo naa ? Be nani ngam no winndaa wi'aa :

*Daade *lilaabe Alla nanaama nder leyde fuu,
waaju mabbe filake kappa kuula duuniyaaru fuu.*‡

19 Mido yama kaden, biɓbe *Isra'el paamaay naa ? Arannde nii har hunnduko *Muusa, Alla haali, wi'i :

*Mi wadan kiron, be kanaa jeyaabe am,
mi wadan tikkanon lenyol ngool walaa andal.*§

20 Nden *Esaaya hulaay wi'ude Alla wi'i :
Be tefaayno kam, ngiiti kam.

*Be yamanaayno kam been duu,
mi wannginanii dum'en hoore am.**

21 Amma har ko daarata biɓbe *Isra'el, Alla wi'i :
*Jemma e nyalooma, juude am no peerti,
ngam jabbaade himbe am,
yorbe-ko'e, saliiɓe d'owtanaade kam.*†

11

Alla woppaay biɓbe Isra'el fuu

1 Too, mi yami on : « Alla woppi biɓbe *Isra'el fuu naa ? » Hitere fuu hi'ataa dum. Miin he hoore am, mi bii-Isra'el, mi jippotoodo *Ibrahim,

† **10:16** 10.16 Esaaya 53.1 ‡ **10:18** 10.18 Jabuura 19.5 § **10:19** 10.19 Wi'itaade Tawreeta 32.21 - Do Pol no haala dow be kanaa Yahudankooɓe. * **10:20** 10.20 Esaaya 65.1 † **10:21** 10.21 Esaaya 65.2

mi yuwi nder lenyol Benyamin. ² Alla woppaay himbe mum be subinoo illa arannde. Odon anndi ko winndaa wi'aa dow Eliya nder dewte Alla. No winndaa wi'aa ko Eliya wulliri fiɓɓe *Isra'el to Alla, wi'i : ³ *Yaa Joomiraawo, be mbarii annabiibe maada, be cankitii nokkuuje de dow mum'en sadakaaji maada mbuletee. Miin tan hori, miin duu ibe tefa warde kam.* ⁴ Amma ko Alla jaabii mo wi'i nii : *Mi resani hoore am worbe ujunaaji jeddo, be cujidanaay Ba'al.** ⁵ Non dum wa'i hannden duu. Hakkune himbe, no tawa himbe seɗɗa be Alla subii daliila moyyere mum. ⁶ Cubaaki ki Alla subii neddo daliila moyyere mum hanaa cubaaki ngadaaki daliila golle neddo non. Ngam nde nii daliila golle neddo Alla wadi ki, nden moyyere makko laatataakono forba.

⁷ Ndenne, noy wadi ? Bibbe *Isra'el kebaay ko tefunoo. Amma be Alla subii hakkune mabbe, kebi ko tefannoo, horiibe been duu be fuu be ngarti yorbe-ko'e. ⁸ Ngam no winndaa wi'aa : *Alla wartirii be wemmbaabe.*

*Ibe ngoodi gite, amma be ngi'ataa,
ibe ngoodi noppi amma be nanataa.*

Nii duu dum njoodori he mabbe faa warde hannden.†

⁹ Daawda duu wi'i : *Alla wan juulde mabbe laatanoo be tunnirgal,
be caama nder maggal,
Alla wan be pergo, fergere mabbe foodana be kiite de be kaani.*

* **11:4** 11.3-4 1 Laamiibe 19.10, 18 - Ba'al no tooruure rewaanee nder Kanaana. † **11:8** 11.8 Wi'itaade Tawreeta 29.3 ; Esaaya 29.10

10 *Gite maɓɓe niɓɓa ngam to be ngi'u.*

Alla wan baawe torra be, be keppa turtaade faa abada.‡

11 Mi yaman on kaden : « Ko *Yahudankooɓe perginoo caami d̄um, be caamu ko be ummittaako non, naa noy ? » Abada. Fergere maɓɓe laatani be kanaa *Yahudankooɓe daliila keɓol kisinam. Alla waɗi d̄um duu heba *Yahudankooɓe kiraa. 12 Nde nii fergere maɓɓe waddani duuniyaaru barke, nde nii mursere maɓɓe duu waddani be kanaa *Yahudankooɓe barke, ndenne noy barke keɓoyteede nyannde fuu kappa kuula *Yahudankooɓe fuu tuubii, wa'ata ?

Kisinol be kanaa Yahudankooɓe

13 Joonin, onon be kanaa *Yahudankooɓe ngondaami. Ko laatiimi lilaado yahde he be kanaa *Yahudankooɓe d̄um, mi nannngiran golle de kokkaami de juude d̄id̄id̄i. 14 Mi nannngiran de juude d̄id̄id̄i ngam beydude kiram banndiraabe *Yahudankooɓe, mi hisina woɓɓe nder maɓɓe. 15 Nde nii kakkitol *Yahudankooɓe ngool waddi potal hakkune Alla he duuniyaaru, ndenne noy wartirde be he laawol Alla wa'ata ? Dum wa'ataana hano ummitaaki he maayde.

16 Nde nii conndi buuru budaama faa cabbi buuru arani d̄iin cakkaama ngam Alla, ndenne cabbi buuru d̄iin fuu cakkaa ngam Alla. Nde nii Alla jeyii d̄aɗi lekki, ndenne caldi makki fuu kanko jeyii d̄um. 17 Accee mi hokka on misaali oo. *Yahudankooɓe no nga'i hano jaytuuhi hilnaaki faa woodi. Aan mo hanaa Yahudanke

‡ 11:10 11.9-10 Jabuura 69.23-24

duu ada wa'i hano licall gariiri jaytuuhi. A tayaama, ngaddefaa, kabbedfaa he jaytuuhi demanaaki faa woodi. Ndenne nyaamdu lobburu fuu, ndu licce makki mbaawi hebude ngam mbuura, ada waawi hebi dum. ¹⁸ Amma tinna to wi'u a fiiran dum gabaare, mbi'aa ko a goddum yeeso mabbe. Ada hidi piya gabaare mbi'aa a goddum naa? To yeggitin dow dadi makki ngondaa, hanaa dadi makki ngoni dow maada. ¹⁹ A wi'an: « Licce jaytuuhi aawaade mbudditaama heba miin, licall gariiri jaytuuhi ngal, mi waddee, mi habbee nokku majje. » ²⁰ Goonga! Amma ngam rafi goondinol wadi de mbudditaa, de ittaa, aan duu daliila goondinol maada wadi kebudaa laawol joodaade ada habbi he tunnduuru majje. Ndenne, to fiyu gabaare maa mbi'aa ko a goddum, hakkila hulu Alla tan. ²¹ Ngam ko wadi Alla accaay licce arane deen wadan o accataa ma, aan duu. ²² Ndenne, tayka moyyuki Alla, taykodaa tikkere makko duu yeewa: Tikkere makko no dow fergii be caami, moyyuki makko no wondi he maada, nde nii a tabbitii nder moyyuki makko kiin. Nde hanaa non, aan duu a saltetee. ²³ Biibe *Isra'el duu, nde nii be mboppi tiidal nyiraaku mabbe, be ngoondini, Alla wartiran be he jaytuuhi kiin. Ngam Alla no woodi baawde wartirde be he makki. ²⁴ Onon be kanaa *Yahudankoobe, onon tinndiniraabe licall gariiri jaytuuhi, gaddaangal habbaa he tunnduuru jaytuuhi aawaaki kiin. Ko dum waddi licall gariiri ngal, dum habbi he tunnduuru jaytuuhi aawaaki dum. Hegaaki ngal habbee he tunnduuru makki. *Yahudankoobe

ngoni licce makki goonga e goonga, ndenne dow ko yaawi Alla habirta de he makki.

Kisinam bibbe Isra'el fuu

²⁵ Banndiraabe, mi hidfaa kepon faamude siri Alla mo woni no suudi do ngam to on piyee gabaaje moodon mbi'on on godfum. Bibbe *Isra'el heewbe berde mum'en njoori, faa heewbe nder be kanaa *Yahudankoobe ngoondini, ngari kebbini Laamu Alla. ²⁶ Nii wadata bibbe *Isra'el fuu kisinee, hano no dum winndiraa wi'aa :

*Kisinoowo yuwan *Siyon.*

O hakkitan rafi tokkude Alla nder berde jippotoobe he Yakuuba. §

²⁷ *Dum woni amaana am he mabbe,*

*wakkati mo moytanmi hakkeji mabbe.**

²⁸ *Yahudankoobe ngarti waybe Alla, ngam be tottitake *Habaruu lobbo, dum laatii beydaari moodon. Baa nii ko be ngarti waybe Alla, Alla subake be, wadi be himbe mum. Omo hidfi be daliila maamiraabe mabbe. ²⁹ Alla waylataa anniya mum dow mo o moyyani kokkal makko, he dow mo o noddi. ³⁰ Onon be kanaa *Yahudankoobe, ndenno nii on tottitakeno Alla, amma hannden on kebi yurmeene Alla ngam *Yahudankoobe tottitake mo. ³¹ Noon duu, joonin *Yahudankoobe ngartii tottitiibe Alla ngam be keba yurmeene Alla, nde Alla holli on. ³² Alla tinnanaay himbe leesinanoo dum ngam hollude be yurmeene mum.

§ **11:26** 11.26 Esaaya 59.20 * **11:27** 11.27 Yereimiya 31.33-34

³³ Hey barkeeji Alla korsufi no dufufi no mawni! Hikma makko he anndal makko no luggidfi sanne! Nedfo fuu waawaa anndude anniyaaji makko. Nedfo fuu waawaa faami no o gollirta. ³⁴ Ngam no winndaa wi'aa :

Moy anndi miilooji Joomiraawo ?

Moy waawi hollita mo ?†

³⁵ *Moy arti hokki mo godfum,*

faa dum laatoo tilaay o yoba joomum ?‡

³⁶ Nde goonga, kanko tagi huune fuu. Huune fuu to makko yuwi, kanko duu jeyii huune fuu. Teddungal woodani Alla faa abada. Aamiin !

12

Mbuurnam goondinbe Iisa

¹ Banndiraabe, mido eela on ngam barke yurmeene nde Alla holli en, kokkee ko'e moodon Alla hano *sadaka ciryaado ngam golle makko, *sadaka ceniido, beldo berne makko. Dum woni laawol ngol tokkoton ngam rewude Alla no haaniri. ² To nyemminee duuniyaaru nduu, accee Alla heydintina hakkillooji moodon heba berde moodon mbaylitoo, mbaawon anndude ko yaadata he muuyde Alla kam woni ko woodi, ko huubi he ko weli mo.

³ Daliila moyyere nde Alla wadani kam, mido wi'a nedfo moodon fuu, to yaaru hoore mum to yottaaki. Nedfo fuu eta hoore mum daara no wa'i. Kam woni nedfo eta hoore mum dey-dey etirgal goondinol ngal Alla hokki dum. ⁴ Nedfo meeden fuu no woodi terde banndu, terde fuu

† **11:34** 11.34 Esaaya 40.13 ‡ **11:35** 11.35 Ayuuba 41.3

he gollal mum. ⁵ Baa nii ko eden duudi, enen he duudal meeden fuu, nder kawtal meeden he *Almasiihu, en banndu worru, en fuu eden njokkodiri yahde. Nedfo meeden fuu no terde banndu.

⁶ En kokkaama kokke feere-fereeje de *Ruuhu Alla hokkata. Nde nii Alla wadi kokkal meeden no kokkal wadude annabaaku, too en ngadu annabaaku meeden dey-dey no ngoondinirden Iisa. ⁷ Mo Alla hokki kokkal wallude wobbe, walla be. Mo Alla hokki kokkal janginde, jangina. ⁸ Mo Alla hokki kokkal semmbindinde himbe, semmbindina himbe. Mo Alla hokki kokkal moyyande himbe, moyyana himbe he berne worre. Mo Alla hokki kokkal ardaaki, ardoroo tinaare. Mo Alla hokki kokkal yurmaade himbe duu, yeha wada golle mum he berne welne.

⁹ Hidde moodon laatoo hidde goonga e goonga. Ndogee wadude ko boni, tibinee ko woodi.

¹⁰ Ngidodiree he berne worre hano on bannidraabe. Nedfo moodon fuu teddina bannidum faa burna dum hoore muudum. ¹¹ To accee yande nannga on amma njagganee Joomiraawo hano maccube, ngollanee Joomiraawo he berne worre.

¹² Nanee beldum daliila tammude moodon. Munyee torra, tinnee he wadude du'aa'u. ¹³ Cenndee ko njogidon kokkaron himbe Alla hidube walleede, laatee weernoobe himbe.

¹⁴ Mbarkindinee torroobe on. To kudee be, amma mbarkindinee be. ¹⁵ Nanidee beldum he nanoobe beldum, mboydee he woyooobe.

¹⁶ Laatee daane worre, to ndonndee ko'e amma laatee leesiniibe nder ko ngatton fuu. To adee

ko'e moodon hano marbe hikmaaku. ¹⁷ Nde goddo wadi on gacce, to njottitee. Ndurwee tawee ko ngadon fuu laatoo ko dartii yeeso himbe fuu. ¹⁸ Nde no hebo, njoodododon jam he himbe fuu, nde nii onon ngoni waddoobe jam. ¹⁹ Banndiraabe am horsuɓe, nde nii on ngadaama ko metti, to njoptitaneɓe ko'e moodon. Accee Alla watta tikkere mum yoptanoo on. Ngam no winndaa wi'aa Joomiraawo wi'i : *Miin jeyii yoptitaade, mi yoban neddo fuu dey-dey ko haani.** ²⁰ No winndaa wi'aa kaden Joomiraawo wi'i :

Nde ganyo maada rafaama, nyamnu mo.

Nde nii o domɗaama, yarnu mo.

*Nde nii a wadani mo kujje dee,
too hano nii pette bottudaa,
njoowudaa dow hoore makko.†*

²¹ To accu gadol ko boni jaale, amma wadu ko woodi, njaalodaa gadol ko boni.

13

Downtanaade ardiido leydi

¹ Neddo fuu downtanoo ardiido mum, ngam ardanal walaa ngal hanaa to Alla ngal yuwi. Ardiido fuu, Alla ardini dum. ² Ndenne, neddo fuu salii ardanal leydi mum salake ko Alla wi'i. Caliido ko Alla wi'i duu foodanan hoore mum kiite. ³ Neddo gadoowo ko woodi walaa ko huldata ardiibe kiite leydi mum. Amma nde neddo wadi ko boni, ndenne tilay neddo hula be. Ada hidi acca hulude ardiibe leydi naa ?

* **12:19** 12.19 Wi'itaade Tawreeta 32.35 † **12:20** 12.20 Banndi 25.21-22

Ndenne, wafu ko woodi. Nde nii a wadi ko woodi fuu, be njettete. ⁴ Ardiibe no gollanoobe Alla ngam wattude ma wafude ko woodi. Amma nde nii wafude ko boni woni gollal maada, too hulu be, ngam meere wadaay ibe njogii cabbi fiyude wafube ko boni. Nder jukkol gadufo ko boni ibe mbanngina tikkere nde Alla woodani gadoowo ko boni. ⁵ Ndenne, no haani dowtanodon ardiibe, hanaa ngam kulol kiite tan, amma ngam to berde moodon pelu on. ⁶ Ngam majjum wadi odon njoba janngal. Ardiibe *jabooobe janngal ngaal duu, Alla ardini be ngam be ngollana dum wakkati fuu. ⁷ Njabee nedfo fuu ko tokkata on. Nde nii janngal moodon, onon he ko'e moodon kaanudon yobude, njabee ngal. Nde janngal gineeji moodon kaanudon yobude duu, too njabee ngal, foti ko hen non fuu. Downtanee mo kaanudon dowtanaade, teddinon mo kaanudon teddinde.

Hidodirde hakkune goondinbe

⁸ To njabee nedfo fuu tokka on nyamaane. Nyamaane worre tan haani naatude hakkune moodon, onon goondinbe, nyamaane nde woni hidodirde. Ngam nedfo fuu hidi gondo mum, humni ko *Tawreeta wi'i. ⁹ Ngam no winndaa wi'aa nder *Tawreeta : *To yeenu, to ittu yonki godfo, to wuju, to suuna ko godfo.* Tilsinooje dee he koriide deen fuu kawra nder tilsinoore wi'ude : *Ngidaa gondo maa no ngidirdaa hoore maa.** ¹⁰ Nedfo fuu woodi hidde nder berne

* **13:9** 13.9 Burtaaki 20.13-17 ; Lewinkooƙe 19.18

mum waawaa wadani gondo mum ko boni. Ndenne, hidde no humna ko *Tawreeta wi'i.

¹¹ Taykee kujje dee fuu ngam ofon anndi wakkati mo ngonden nder mum. Wakkati mo kaanufon finude oon wadi. Joonin kisinam buri badaade en dina wakkati mo puɗɗufen goondinde. ¹² Jemma wofɗini, wofɗaa weetude, ndenne en mbodɗoo golle bonde, bornoden kaborde meeden annuura. ¹³ Mbuuren mbuurnam wonbe nder jeyngol, mbodɗoden nyaamde he yaru-yaru duɗɗo. En mbodɗoo jeenu he golle nyiddiniide. En mbodɗoo poododirol he haasidaaku. ¹⁴ Nder jikku meeden he nder ko mbi'eten fuu, en nyemmin Iisa *Almasiihu Joomiraawo meeden. To en tokkito beldum berde meeden accen suuno bonngo heewa mburnam meeden.

14

To felu bannda

¹ Njabbée mo goondinol muudum semmbidaa, to nanngiree mo duu, baa nde nii tawi ko o miili no feere, ko onon duu miilifon no feere. ² Alalmisaali, godɗo ngam benndi nder goondinol no miila ko no dagii kam nyaama ko hebi fuu. Amma godɗo ngam benndaay nder goondinol nyaamataa ko hebi fuu, biɓbe kaliyol tan nyaamata. ³ Nyaamoowo ko hebi fuu oon, to felu mo nyaamataa ko hebi fuu oon. Mo nyaamataa ko hebi fuu oon duu to felu nyaamoowo ko hebi fuu oon, ngam nyaamoowo ko hebi fuu oon, Alla jabbake mo. ⁴ Aan woni moy faa mbi'aa gollanoowo godɗo gollal mum woodaay ?

Mawɔɔ makko haani wi'uɔe ko o wafɔi ɔum no woodɔi naa ɔum woodaa. Mo peluɔaa oo no tittinkinto ngam Joomiraawo woni balla makko.

⁵ Godɔɔ no hi'a ko nyalaane gom buri nyalaade fuu teddude. Godɔɔ duu to mum nyalaade ɔeen fuu no potu. Nedɔɔ fuu tab-bintina ɔum nder berne mum. ⁶ Peerodirdo nyalaade oon, burdina ɔe ngam teddinde Joomiraawo. Kaden duu, nyaamoowo ko hebi fuu, nyaama ko hebi fuu ngam teddinde Joomiraawo, joomum yetta Alla. Mo nyaamataa ko hebi fuu oon duu, subo nyaama ko hidi ngam teddinde Joomiraawo, joomum yetta Alla duu. ⁷ Hakkune meeden walaa gonɔo no wuura ngam beydaari hoore mum tan. Walaa duu maayando ngam beydaari hoore muuɔum tan. ⁸ Nde en mbuuri, Joomiraawo mbuuranden. Nde en maayi duu, Joomiraawo maayanden. Ndenne, nde en mbuuri naa nde en maayi, Joomiraawo nii jeyii en. ⁹ *Almasiihu maayaana ummitii ngam o laatoo Joomiraawo wuurɔe he maayɔe fuu.

¹⁰ Nde nii non, aan mo nyaamataa ko hebi fuu oon, ɔume wafɔi aɔa wi'a bannda wafɔi ko woodaa ? Naa aan, nyaamoowo ko hebi fuu oon, ɔume wafɔi aɔa yawo bannda mo nyaamataa ko hebi fuu oo ? En fuu, en ndaroyto yeeso Alla, o hiito en. ¹¹ Ngam no winndaa wi'aa :

Mi hunorake hoore am, miin Joomiraawo,

howru fuu hofoto yeeso am,

*ɔemngal fuu jaban wi'a miin woni Alla.**

¹² Ndenne, nedɔɔ meeden fuu haalan ko kam wafɔi nder mbuurnam mum yeeso Alla.

* **14:11** 14.11 Esaaya 45.23

13 Nedfo meeden fuu acca dekande bannidum wadude ko woodaa. Ko kaanuden wadude woni faddaade ko'e meeden he huune fuu ko waawi fergude banndiraabe meeden, naa up-pude be, be ngada ko woodaa. 14 Midfo anndi, mi tabbintini duu, ko nder kawtal meeden he lisa *Almasiihu Joomiraawo meeden, walaa ko harmi, he hoore mum. Amma nde nedfo miili ko huune ndee no harmi, dum harmanan joomum. 15 Nde a torri bannda goondindo ngam ko nyaamata, a tokkaay laawol hidde. Hakkila ngam ko nyaamata to laato laawol halkere bannda mo *Almasiihu maayi daliila mum. 16 Tinna to ko ndaarudaa no woodi dum, laato ko bannda goondindo jancirtee. 17 Ngam Laamu Alla hanaa filla nyaamdu naa jarde tan. Laamu Alla filla dartinaaku, jam he seyo non kebeten har kawtal meeden he *Ruuhu Ceniido. 18 Nedfo fuu gollani *Almasiihu nder iri nii he bannidum welan Alla, himbe duu teddinan dum. 19 Ndenne, en tefu ko beydata jam hakkune meeden. Nedfo fuu tefa ko semmbindinta goondinol bannidum.

20 To mbonnee golle Alla ngam filla nyaamdu. Nde goonga, nyaamdu fuu harmaa. Amma nde nii nyaamdu ndu nyaamata no laato fergere bannda goondindo, too woodaa, nyaama nyaamdu ndu omo hi'a. 21 Alal misaali ko buri woni, to nedfo fuu nyaamu naa yaru naa mbi'en to nedfo fuu wadu ko fergata bannidum goondindo wada hakke. 22 Joga hakkune maafa he Alla tabbintinol ngol goondinol maafa hokki ma. Belfo hoore woni mo berne mum felataa dum nder ko woni no wada fuu. 23 Amma

nedfo fuu sikki nyaamdu, dey nyaami ndu no jukkaado, ngam nyaamiraay ndu goondinol. Huune fuu ko berne maada fukkaaki he mum, no hakke.

15

¹ Enen, be goondinol mum'en semmbidi, no haani munyen jikku be goondinol mum'en semmbidaa. To en tefu ko weli en tan. ² Nedfo meeden fuu tefa ko welata berne bandum goondindo ngam semmbindina mo nder goondinol makko. ³ Ngam *Almasiihu he hoore mum tokkaay mbelirka yonki mum, amma hano no dum winndiraa wi'aa : *Jennooje, yennube ma fuu, dow am saami.** ⁴ Huune fuu ko winndanoo illa arannde nder dewte Alla, winndaama ngam ekkintinde en. Dum winndaama duu ngam keben tammude daliila tittinkinaaku he munyal ngal Dewtere Alla hokkata en. ⁵ Alla mardo munyal, cemmbindinoowo berde hokku on laawol laataade daane worre dow laawol Iisa *Almasiihu. ⁶ O hokka on laawol ngool heba he berne worre ngadon daane worre teddinon Alla *Baaba Iisa *Almasiihu Joomiraawo meeden.

⁷ Njaɓɓodiree no *Almasiihu jaɓɓori on heba Alla teddinee. ⁸ Midfo wi'a on ko arannde fuu ngam Alla no kolniido wadi *Almasiihu laatii gollanoowo *Yahudankooɓe ngam humnude alkawal ngal Alla wadannoo maami-raabe maɓɓe. ⁹ O wari duu ngam be kanaa *Yahudankooɓe teddina Alla ngam Alla no jom yurmeene, hano no dum winndiraa wi'aa :

* 15:3 15.3 Jabuura 69.10

*Hakkune be kanaa *Yahudankoobe mi wi'an ko a Joomiraawo, mi yimante ngam teddinde innde maada.†*

¹⁰ No winndaa kaden wi'aa :

*Onon be kanaa *Yahudankoobe, tokkee himbe Alla nanon beldum.‡*

¹¹ Winndaama duu wi'aa :

*Onon be kanaa *Yahudankoobe, on fuu, njettee Joomiraawo !*

Nedfo fuu, yima teddungal makko !§

¹² *Esaaya duu wi'i :

Jippotoodo he Yesa gom warowan,

*kanko ummoto laamoo be kanaa *Yahudankoobe.*

*Be ngattan gokka mabbe fuu dow makko.**

¹³ Alla Jom gokka hebbina on welwelo, hokka on jam ngam barke goondinol moodon, keewon tammude nder baawde *Ruuhu Ceniido.

Filla gollal Pol

¹⁴ Banndiraabe am, sikka fuu walaa to am, on keewbe jikku lobbu, ofon keewi anndal, kaden nedfo moodon fuu no waawi ekkintini bandum faa wooda. ¹⁵ Amma nder derol am ngol mbinndanmi on ngool, mi hulaay miccintinde on ko njanngunodon. Mi wadi dum duu ngam moyyere nde Alla hokki kam. ¹⁶ O wadi kam gollanoowo Iisa *Almasiihu hakkune be kanaa *Yahudankoobe. O wadi kam *cakkanoowo Alla he baajotoodo *Habaruu makko lobbo. Ndenne, be kanaa *Yahudankoobe mbaawan laataade ir *sadaka mo *Ruuhu Ceniido wartiri feere, ngam

† **15:9** 15.9 2 Samuwiila 22.50 ; Jabuura 18.50 ‡ **15:10**

15.10 Wi'itaade Tawreeta 32.43 § **15:11** 15.11 Jabuura 117.1

* **15:12** 15.12 Esaaya 11.10

wela Alla. ¹⁷ Ndenne, daliila kawtal am he Iisa *Almasiihu, mido waawi fiyude gabaare dow golle de ngollananmi Alla. ¹⁸ Mi suusaa wi'i godfum ko yaari golle *Almasiihu de o walliri kam ngadumi. O wallii kam heba be kanaa *Yahudankoobe tokka haala Alla daliila golle am e waaju am, ¹⁹ daliila alamaaji kaayfiiidi goodufi baawde daliila baawde de *Ruuhu Alla jogii. Mi waajake *Habarur lobbo, filla *Almasiihu nanngaa illa *Ursaliima faa tukka he leydi Illirikum. ²⁰ Ko wonnoo nder berne am woni waajaade *Habarur lobbo, filla *Almasiihu, nder nokkuuje de himbe meedaay nanude filla oo no wadee ngam to mi nyibu dow diidol nyibdi ngol godfo diidi. ²¹ Mi tokkiraana hano no dum winndiraa wi'aa :

*Be mbaajaakano baa nde worre filla makko,
ngi'owan mo,
be nanaayno filla makko duu paamowan.†*

Anniya Pol yahde Rooma

²² Kile keewde, mi muuyi yottaade to moodon amma waajaade *Habarur lobbo to waajaakano hadi kam warde to moodon. ²³ Joonin golle am hakkune be meedaay nanude filla *Almasiihu kanti. Duubi re'ataa nii ko mi haabi mi hi'aay on. ²⁴ Mi anniyake hannden tuntowaade on. Nyannde fuu ummiimi yahde leydi Espaniya, mido hidi mi fanta to moodon. Nde mi wari, mi wadan balde hakkune moodon. Nde mi hi'i on faa hakkillo am fukkake, mido hidi mi heba balla yottowaade Espaniya. ²⁵ Amma joonin

† 15:21 15.21 Esaaya 52.15

mi yahan *Ursaliima ngam walloyde himbe Alla wonbe nder hubeere ndee, ²⁶ ngam goondinbe wonbe Makedoniya e Akaya anniyake hawruude balla ngam be kokka talkaabe wonbe hakkune himbe Alla nder *Ursaliima. ²⁷ Be anniyake wallude be amma nde goonga dum hanaa balla, dum yobitaade nyamaane moyyere. Goondinbe Makedoniya he Akaya kanaa *Yahudankooobe amma be kebi moyyere he barke *Ruuhu de Alla wadani *Yahudankooobe alkawal mum. Ndenne, no haani be ngatta njawdi maɓbe be mballira *Yahudankooobe *Ursaliima. ²⁸ Nyannde fuu njottinmi balla kawraaka kaa, mi fantan on fadde am yahde Espaniya. ²⁹ Mido tabbintini ko nde nii mi wari to moodon, *Almasiihu barkinan on faa noy walaa daliila barke garki am to moodon.

³⁰ Banndiraabe, mi eeli on ngam barke Iisa *Almasiihu Joomiraawo meeden, mi eeli on ngam barke hidde nde *Ruuhu Alla hokkata : Kawree mballon kam nder durwo am, nder du'aa'u, eelanon kam Alla sanne. ³¹ Eelon Alla hiina kam sarri himbe Yahudiya be kanaa goondinbe. Ndu'ee heba goondinbe wonbe *Ursaliima njabira balla ka njaranmi kaa he berne worre. ³² Nde Alla jabi du'aa'uuji moodon, mi yottoto to moodon he berne welne, mi joofo mi fowta hakkune moodon. ³³ Alla Jom jam wonda he moodon, on fuu. Aamiin !

16

Cannooje

¹ Mido hidfi mi wi'a on ko Fiibi, banndii'en debbo, golloowo hakkune goondinbe Kenkereya no debbo jom goonga. ² Njabboree mo nder innde Joomiraawo hano no himbe Alla kaaniri. Mballiree mo huune fuu ko o haajaa, ngam o walli heewbe, miin he hoore am, o wallii kam. ³ Mido yewta Piriskilla he Akilas, be miin he mum'en kawtidi golle Iisa *Almasiihu. ⁴ Be kosi mursude yonkiiji maɓbe ngam dannude yonki am. Hanaa miin tan yetti be, kawriide goondinbe be kanaa *Yahudankoobe fuu njetti be. ⁵ Mido yewta goondinbe waroobe no kawra nder suudu maɓbe. Mido yewta Epaynetus, gidɔ am korsudo. Kanko arti goondinde *Almasiihu nder leydi Asiya. ⁶ Mido yewta Mariyaama tampando on sanne. ⁷ Mi yewti Andaronikus he Yuniyas, *Yahudankoobe uddidaabe he am. Lilaabe mawbe anndaabe sanne non, ife arti kam goondinde *Almasiihu.

⁸ Mi yewti Ampiliyaatus, korsudo he am daliila Joomiraawo. ⁹ Mido yewta Urbanus, mo kawtuden golle *Almasiihu, mi yeggitaay Estakis gidɔ am korsudo. ¹⁰ Mi yewti Apeles, kolludo ko kam no tokkudo *Almasiihu goonga e goonga. Mi yewti himbe wuro Aristobulus. ¹¹ Mi yewti Herodiyon banndam Yahudanke. Mi yewti himbe wuro Narsisi goondinbe Joomiraawo. ¹² Mi yewti Tirifena he Tirifosa, rewbe gollanoobe Joomiraawo. Mido yewta Persis mo korsinmi, debbo tampudo sanne nder gollal Joomiraawo. ¹³ Mi yewti Rufus cubaado Joomiraawo. Mi yewti inniiko laatiido inna am, miin duu. ¹⁴ Mi yewti Asinkiritus, Felegon, Hermes,

Patorobas he Hermas, mi yewti goondinbe Iisa wondube he mabbe fuu. ¹⁵ Mi yewti Filologus he Yuliya, njewtanee kam Nireyus he sakiike mum debbo, mi yewti Olimpas. Mido yewta duu himbe Alla wondube he mabbe fuu. ¹⁶ Mbundodiree hakkune moodon nder hidde he endam. Kawriide goondinbe *Almasiihu fuu no njewta on.

¹⁷ Banndiraabe, mido fooda hakkillo moodon, mido eela on, kakkilodon he wattoobe poododirol hakkune moodon. Himbe tefube perga on itta on dow ko ekkintinadon. Mboddee himbe bee, ¹⁸ ngam be ngalaa ibe ngollana *Almasiihu Joomiraawo meeden. Deedi mabbe tan be ngollanta. Haalaaji mbeldi he fewre, be eytirta hakkillo kettinaniido be naa mo anndal mum luggidaa. ¹⁹ Onon nee, filla dwtanaaki moodon walaa fuu to yehaay, ngam majjum mido nana beldum daliila moodon. Mi hidaana ngarton jom'en hakkillo, anndon ko woodi, mbodododon wafude ko woodaa. ²⁰ Booyataa, Alla Jom jam wadan Seydan mornyo ley teppe moodon. Moyyere Iisa *Almasiihu Joomiraawo meeden wonda he moodon !

²¹ Timote gollidoowo he am no yewta on. Lukiyus, Yason he Sosipatoros banndiraabe am *Yahudankooobe no njewta on. ²² Miin, Tertiyus, binndando Pol derol ngool, mido yewta on daliila kawtal meeden he Joomiraawo. ²³ Gayus, bernudo kam no yewta on, wuro makko goondinbe fuu kawrata. Erastus kal-finaado ceede huweere Korintu no yewta on. Banndii'en Kuwartus no yewta on. [²⁴ Moyyere

Iisa *Almasiihu Joomiraawo meeden wonda he moodon, on fuu. Aamiin !]*

Jettooje

²⁵ Jettooje ngoodani Alla, goodufo baawde semmbindinde on daliila *Habaruu lobbo, filla Iisa *Almasiihu mo mbaajotoomi. Har *Habaruu lobbo, Alla wadi siri cuudaado illa fil'ajal wanniginee. ²⁶ Amma hannden siri oo wanniginaama yahde he be kanaa *Yahudankooɓe har dewte de annabiibe mbinndi hano no Alla Duumiido wi'iri be mbinndira de ngam be kanaa *Yahudankooɓe ngoondina Alla, dowtanoo mo. ²⁷ Teddungal laatanoo Alla Jom hikmaaku. Teddungal woodani mo faa abada har Iisa *Almasiihu. Aamiin !

* **16:24** 16.24 Aaya 24 tawaaka nder dereeji arani fuu.

**Ko woni Amaana Keso
Fulfulde, Western Niger: Ko woni Amaana Keso
(Bible)**

copyright © 2018 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Fulfulde, Western Niger)

Translation by: SIM Niger

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-12-01

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source
files dated 29 Jan 2022

03866d8b-1da2-5821-b01d-4d382a1cd5d9